

L'ASSALT AL CASAL DEL METGE DURANT ELS FETS DE MAIG DE L'ANY 1937

CARRAU i BUENO, Ida

Arxivera de la Regió Sanitària Barcelona. Barcelona (Barcelonès). icarrau@catsalut.cat

Rebut: 8 de febrer de 2022

Acceptat: 5 d'abril de 2022

PARAULES CLAU:

- *Casal del Metge*
- *Fets de Maig de 1937*
- *Anarquisme*
- *Milícies*
- *CNT-FAI*

PALABRAS CLAVE:

- *Casal del Metge*
- *Hechos de Mayo de 1937*
- *Anarquismo*
- *Milicias*
- *CNT-FAI*

KEYWORDS:

- *Casal del Metge*
- *The May Events 1937*
- *Anarchism*
- *Militians*
- *CNT-FAI*

RESUM: L'objectiu d'aquest article pretén ser la reconstrucció de l'assalt al Casal del Metge que tingué lloc durant els Fets de Maig de l'any 1937, on un grup d'anarquistes francesos anomenats "La Mimosa" ocuparen l'edifici realitzant un acte de protesta a l'actuació portada a terme fins aquell moment pel govern de la República.

EL ASALTO AL CASAL DEL METGE DURANTE LOS HECHOS DE MAYO DEL AÑO 1937. RESUMEN:

El objetivo de este artículo pretende ser la reconstrucción del asalto al Casal del Metge que tuvo lugar durante los Hechos de Mayo del año 1937, donde un grupo de anarquistas franceses nombrados "La Mimosa" ocuparon el edificio realizando un acto de protesta, en la actuación llevada a cabo hasta aquel momento por el gobierno de la República.

THE ASSAULT ON THE CASAL DEL METGE DURING THE EVENTS OF MAY 1937. ABSTRACT:

The objective of this article is to reconstruct the assault on the Casal del Metge (the Doctor's House) that took place during the May Events of the year 1937, where a group of French anarchists named "La Mimosa" occupied the building carrying out an act of protest against the action carried out until now by the government of the Republic.

CITACIÓ DE L'ARTICLE: CARRAU I BUENO, Ida. "L'assalt al Casal del Metge durant els Fets de Maig de l'any 1937". A: *Gimbernat* [Barcelona], 2022; 78: 103-119. <https://doi.org/10.1344/gimbernat2022.78.6>

Aquest document està subjecte a una llicència Creative Commons

© Ida Carrau i Bueno, 2022

DOI:10.1344/gimbernat2022.78.6

INTRODUCCIÓ

Durant la Guerra Civil Espanyola, a Barcelona, entre el 3 i el 7 de maig de l'any 1937, es produïren diversos enfrontaments entre les forces d'ordre públic de la Generalitat de Catalunya juntament amb la complicitat dels milicians del PSUC (Partit Socialista Unificat de Catalunya), la UGT (Unió General de Treballadors) i l'Estat Català, davant l'hostilitat dels milicians de la CNT (Confederació Nacional del Treball), la FAI (Federació Anarquista Ibérica) i el POUM (Partit Obrer d'Unificació Marxista). Són els coneguts Fets de Maig. En aquells dies confusos, els incontrolats anarquistes, amb pretensions revolucionàries, i armats com anaven, aixecaren barricades i es tirotejaren contra les forces addictes al Govern. Aquests tres dies de lluita pels carrers de la capital comtal ocasionaren un vessament de sang amb un balanç d'uns cent cinquanta morts i més de quatre-cents ferits. Les sales dels hospitals de la ciutat, com l'Hospital General de Catalunya, l'Hospital Militar de Barcelona i la Creu Roja, entre d'altres, no donaren l'abast en atendre els ferits. El moviment, però, va fracassar i es va ordenar el desarmament d'aquests grups amb la recollida d'armes llargues i explosius. Molts d'aquests anomenats incontrolats van ser jutjats i enviats a la presó.

Figura 1. A l'esquerra la seu de la CNT, a la dreta l'edifici del Casal del Metge, tots dos situats a Via Laietana, Barcelona. (Foto: Fotomuntatge Ida Carrau).

Durant aquests fets, el Casal del Metge, va ser ocupat pels anarquistes de la FAI. Aquest Casal s'havia inaugurat el 10 de desembre de l'any 1932 pel president de la Generalitat, el Molt Honorable Francesc Macià. El local social estava situat al carrer Via Laietana 31 / Tapineria 8-10, construït pels arquitectes Adolf Florensa i Ferrer i Enric Catà i Catà. En la mateixa seu del Casal del Metge, s'hi allotjava el Col·legi de Metges, l'Acadèmia de Ciències Mèdiques, l'Institut Mèdico-Farmacèutic, l'Associació de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana, l'Acadèmia d'Higiene, la Mutual Mèdica, la Cooperativa de Consum del Sindicat de Metges, la Caixa de Crèdit, la Borsa de Treball i la Pensió i Residència per a metges i estudiants. Totes aquestes entitats mèdiques van fer possible, gràcies a les seves aportacions econòmiques, la construcció d'aquest Casal. Entre altres activitats, es proporcionava socors mutu als metges associats en els casos d'invalidesa i defunció, així com el pagament dels subsidis a vídues, orfes i companys necessitats. L'edifici, amb un soterrani, planta baixa i cinc plantes més, disposava de diverses dependències, com ara la Biblioteca, el Laboratori, la Sala de Conferències, la Secció d'Electromedicina i raigs X i la Secció de Mobiliari Quirúrgic (a la planta baixa), oficines (als nivells superiors) i Pensió i Residència (a les plantes quarta i cinquena).

Figura 2. Escala d'accés interior al Casal del Metge. Al fons, l'escultura d'Asclepi o Esculapi, déu de la Medicina. 1932. (Foto: Imatge extreta de la web "Imatges d'Europeana Photography", <<http://hdl.handle.net/10687/387289>>).

En temps de guerra, el Casal del Metge, juntament amb altres institucions mèdiques del moment, posaren en servei tots els seus recursos, la seva expertesa i els seus estatges socials, duent a terme tot un seguit de sessions científiques, actes, xerrades i estudis relacionats amb la medicina i la Guerra Civil Espanyola, essent el lloc de referència d'aquests professionals.

LA CRÒNICA DELS FETS

La reconstrucció dels fets s'ha dut a terme per mitjà de les notícies diàries de la premsa de l'època i per les actes núm. 37 i 435 publicades al Butlletí del Sindicat de Metges de Catalunya,¹ un cop passat els successos. En l'acta núm. 37, del dia 14 de maig de l'any 1937, a les 18 h, es reuneix el Consell General del Col·legi Oficial de Metges de Catalunya, amb l'assistència dels metges: August Brossa i Bosque (com a president del Col·legi), Joan Foncuberta i Casas (actuant com a secretari), Josep Trenchs i Codoñés (com a president de l'Institut Mèdico-Farmacèutic), Joan Mas i Casamada, Lluís Marimon i Casabosch, Josep Sabater i Centellas i Blai Vallribera i Balañà. En l'acta núm. 435, del dia 27 de maig a les 19 hores i 10 minuts, es reuneix al local social, el Consell General del Sindicat de Metges de Catalunya, en sessió ordinària, amb l'assistència dels companys metges: Joaquim Trias i Pujol (en qualitat de comissari delegat de la Generalitat de Catalunya al Col·legi Oficial de Metges i Sindicat de Metges de Catalunya), Josep Cabré i Claramunt (actuant com a secretari), Joaquim Abelló i Roset, August Brossa i Bosque, Tomàs Nart i Fontova (com a president de la Mutual Mèdica), Antoni Artal i Valls, Francesc Cava i Pintó, Josep Maria Ferrer i Rovira, Tomàs Fornells i Suñer, Josep Maria Garcia i Teixidor, Josep Masriera i Guardiola (com a tresorer), Alfons Ros i Simó i Josep Sastre i Piqué. En aquesta sessió excusà la seva assistència per malaltia, el doctor Joan Comas i Camps.

En l'Ordre del dia (que tot seguit reproduïm), tingué la paraula el Dr. J. Trias per tal d'assabentar als reunits dels fets ocorreguts al Casal del Metge del 3 al 9 de maig. Diu que el dimarts, dia 4, prop de les set del matí, es presentaren un grup armat a l'entrada del carrer de la Tapineria i violentament irromperen en el Casal. Exigiren, amb amenaces, al porter que els lliurés les claus de l'edifici, deixant uns individus de guàrdia. El porter, davant la violència i atès el nombre i armes de l'esmentat grup, hagué de cedir als propòsits dels invasors, els quals tot seguit pujaren a les habitacions de la Residència, que es trobava a la part alta de l'edifici. Recordem que en el quart i cinquè pis hi havia la Residència d'estudiants i la Pensió per a metges, amb vuit habitacions a disposició dels metges de fora de la ciutat perquè poguessin pernoctar a Barcelona i així poder assistir a alguna activitat mèdica.

Els assaltants comentaren que no es tractava més que de prendre precaucions davant els fets que s'anunciaven, pregaren als que es trobaven en aquella hora al Casal, que es disposessin a anar al soterrani. En aquest indret hi havia la cambra cuirassada de la Caixa de Previsió i Crèdit. El personal de la casa i llurs familiars, que tenien les habitacions al Casal, junt amb els que hi estaven hostatjats, en nombre de 28, no tingueren més remei que complir el prec i van ser reclosos al soterrani. Un cop allà els digueren que estaven en qualitat de presoners i que tot intent de protesta o fugida, agreujaria la seva situació. En aquells moments els estadants que hi havia al Casal, eren en Jaume Colomer i Matosas i la seva muller, un nebot seu de curta edat, Enric Llauredó i Prat, els treballadors Emili Alayor i Graells i el seu germà Pere, i els metges Tomàs Nart i Fontova i Àngel Soler i Daniel [de la Mutual Mèdica]. Segons el testimoni del Manuel Criado i Antona, taquígraf de les sessions de la Mutual Mèdica: "Aquell grup d'anarquistes, incontrolats, homosexuals, es feren forts a l'edifici, varen posar matalassos a les terrasses per tal de disparar amb més seguretat, es menjaren totes les viandes que hi havia a la Residència, i varen amenaçar al senyor Colomer [Jaume Colomer i Matosas] per tal que els donés les claus de la cambra cuirassada, claus que el Sr. Colomer no tenia. Quan la cosa semblava que ja estava un xic calmada, érem al carrer Tapineria en Campalans [persona no identificada], en Clariana [Salvador Clariana i Boqué] i jo [Manuel Criado i Antona], i tinc l'orgull de dir que potser amb imprudència o temeritat, vaig ser el primer d'entrar a l'edifici, i veure i parlar amb els que estaven al soterrani, a través del forat del muntacàrregues que hi havia al darrere de la casa. Tot seguit vaig cridar al Sr. Campalans, que va entrar de seguida, va parlar amb el Sr. Colomer, i va dir-li que aviat serien alliberats perquè s'estava gestionant que el Grup "La Mimosa" deixés lliure el camí. I el deixaren lliure, perquè el que era el nostre cobrador, en Julià Aparicio [Julià Aparicio i Roberto], i jo, tinguérem també la gosadia de ficar-nos al Foment del Treball Nacional, ocupat per la CNT, i davant d'un comitè que hi havia reunit exposàrem la nostra situació de treballadors del Casal, al qual no podia entrar per l'ocupació d'aquell grup. Davant nostre un d'ells, va donar l'ordre que el Casal fos desallotjat, i així succeí al cap de poques hores".²

Allí romangueren des del dimarts fins al diumenge, dia 9, entre les 3 i les 5 de la matinada aproximadament, els mateixos que violentament els havien retingut anunciant-los que ja estaven lliures. En el mateix moment en què es produeix l'assalt, immediatament es feren les diligències corresponents per tal de posar els fets ressenyats en coneixement de l'autoritat, la qual ja tenia esment de l'ocorregut per denúncia presentada, en estar al corrent de la situació anòmala de la Corporació, pel personal de la casa, als quals privaren l'entrada en presentar-se al treball. La premsa catalana va recollir la notícia de l'assalt: "El Casal del Metge, saquejat!: Dimarts al

matí uns grups irromperen al Casal del Metge, situat a la Via Laietana, i tot seguit procediren a un saqueig que no respectaren absolutament res. Ni les màquines d'escriure, ni el mobiliari, ni els aparells que hi ha dipositats a l'esmentat Casal. Tot això va ser traslladat a una ambulància. A més, foren detinguts el porter del Casal i els seus familiars i diversos metges que s'hi trobaven, entre ells un que està afectat per una broncopneumònia. Hom va negar-se a traslladar-lo a un hospital o al seu domicili. A desgrat que des dels hospitals s'hagin reclamat elements necessaris per a practicar cures i intervencions al Casal del Metge, els nous estadants es negaren a trametre'ls, produint els corresponents perjudicis. Cal posar fi ràpidament a això, els metges realitzen aquests dies considerables esforços per a salvar els ferits dels hospitals [Durant els Fets de Maig]. No és just que se'ls correspongui així. Encara que només fos per aquest motiu –n'hi ha d'altres tan poderosos com aquest- hauria d'acabar-se amb tota energia el desgavell produït al Casal del Metge”.³

L'assalt al Casal va ser senzill. Tot i que l'edifici, des de l'inici de la seva construcció, disposava d'un cos de vigilància (“Cos de Guàrdia al Casal”), amb el temps la protecció es va reduir en el nombre de milicians. Així, a finals de novembre de l'any 1936, el Comitè Obrer de Control del Sindicat de Metges comunicava la dissolució de la cèdula d'incautació⁴ del Casal i, per tant, les despeses de manutenció de vigilància quedava reduïda a només 3 milicians del Comitè de Milícies Antifeixistes de Catalunya, fet que per als assaltants va resultar, amb certesa, més accessible l'ocupació de l'immoble. El sosteniment d'aquest cos depenia de totes les entitats domiciliades al Casal, i per això, en una de les reunions del Sindicat de Metges, de mitjans de febrer de l'any 1937, o sigui uns mesos abans dels fets, ja es demanava la cessió d'aquestes despeses: “El Comitè Obrer de Control del Sindicat de Metges adreça al secretari del PSUC per tal que cessin les despeses que es van efectuant amb motiu del servei de guàrdia del nostre Casal, per creure que en aquests moments és de tot punt necessari reduir les despeses i a més el partit polític on militen els que fan el servei té ordenada la incorporació a files dels seus afiliats o que facin un servei per a la guerra. De la comunicació llegida, resulta que les despeses que van ocasionar els milicians, ascendeixen a 23.507'85 pessetes des del 21 de juliol. El Consell es dona per assabentat de la comunicació que troba molt encertada en les actuals circumstàncies”.⁵

Fet aquest parèntesi, i retornant als fets, el diumenge 9, els ostatges van ser alliberats pels incontrolats (“Els incontrolats ja no són al Casal del Metge”).⁶

Un cop desocupades les estances de l'edifici, es realitzà un primer inventari del mobiliari i documentació, reunint-se les institucions per valorar els desperfectes.

Es trobà a faltar màquines d'escriure de les diverses entitats del Casal, roba, vestits dels metges i personal, queviures, vins de la Residència i documents i papers d'algunes Seccions. Totes les agrupacions del Casal aixecaren llur respectiu inventari per tal de presentar-lo a l'autoritat. També va mancar el següent, tot ell de pertinència de la Secció de Barcelona-Ciutat: una màquina d'escriure marca Underwood, model 5, núm. 1735361, valor de compra de ptes. 1.475, una màquina d'escriure Hispano Olivetti, model 20 D. número 5740S, amb tabulador decimal, valor de compra de ptes. 1.450; una ploma estilogràfica despatx Presidència, valor de compra junt amb la base, ptes. 150 i una màquina de cosir papers, valor de compra, ptes. 20. Uns mesos més tard, l'Acadèmia de Ciències Mèdiques manifestà a les seves actes que trobà a faltar més material: "La pèrdua d'una màquina d'escriure i un volum de l'Enciclopèdia Espasa, així com resultà avariada la tauleta de secretaria i el bureau dels Annals, com també les portes d'entrada als Annals, Biblioteca i Acadèmia (oficines)".⁷

Finalment, el dilluns, dia 10, a la tarda, es procedeix a la neteja del Casal i les oficines pogueren reprendre la seva tasca normal, com així ho relata la premsa: "El Casal del Metge restituit: Les laborioses gestions realitzades pels directius del Casal del Metge i el personal subaltern de la casa per tal d'aconseguir foragitar de l'esmentat edifici els elements que il·legalment se n'incautaren en iniciar-se els luctuosos successos de la setmana passada, s'han vist coronades amb l'èxit més esclatant. El dilluns passat [dia 10] es pogueren obrir novament les diferents organitzacions i entitats que s'allotgen al Casal del Metge, les quals han tornat a la normalitat més absoluta, i es repregué el treball a totes les Seccions. La *Cooperativa de Consum* continua subministrant material sanitari als hospitals, clíniques i particulars, la *Mutual Mèdica* atén els subsidis i pensions, la *Caixa de Previsió i Crèdit* té cura de tots els serveis administratius a càrrec seu, i la *Caixa d'Assistència* lliura els donatius als beneficiaris que els tenen concedits per la seva situació. No cal dir com se celebra que les benemèrites institucions que s'apleguen al Casal del Metge, una de les entitats més prestigioses, hagin pogut reintegrar-se a les seves tasques humanitàries, que són ben reconegudes i apreciades per tothom. Entitats del tipus del Casal del Metge, que tant han d'enorgullir-nos a tots, cal saber rodejar-les de tot el suport que el seu reconegut prestigi mereix".⁸

Transcorreguts uns dies, i amb la tornada a la calma, el dissabte dia 19, a les 7 de la tarda, el Dr. J. Trias convocà una reunió amb els representants del Col·legi Oficial de Metges, l'Acadèmia i Laboratori de Ciències Mèdiques de Catalunya, les Oficines Mancomunades, els companys del Patronat del Casal i els consellers de Barcelona, amb els quals s'acordà fer les gestions necessàries per a continuar la guàrdia que actualment està instal·lada al Casal, sufragant les despeses que aquest

servei ocasioni proporcionalment a la importància de cada entitat i Secció. Una de les entitats allotjades, l'Acadèmia de Ciències Mèdiques, presidida pel doctor Ricard Moragas i Gràcia (en absència del seu president, el Dr. Antoni Trias i Pujol) i els metges Pere Babot i Boixeda, Josep Maria Ramentol i Rifà, Miquel Taverna i Torm, Manuel Piera i Flo —com a tresorer— i Agustí Amell i Sans) passats els incidents, es discuteix la manera d'organitzar-ne la defensa, quan a les despeses, fent constar la conveniència d'establir un coeficient per cada una de les entitats del Casal, com així consta en una de les seves actes:⁹ “S'acorda gestionar que el pagament de les despeses dels milicians que fan guàrdia del Casal vagin a càrrec de totes les entitats que s'hi hostatgen, i que l'Acadèmia no hagi de ser la intermediària del cobrament de la part corresponent de les altres”.¹⁰

Per tal d'evitar que els fets esmentats es reproduïssin, la Comissaria d'Ordre Públic, que estava presidida pel conseller Artemi Aiguader i Miró, va ordenar la protecció del Casal, instal·lant a l'edifici uns guàrdies d'Assalt els quals prestaren servei de vigilància i custòdia.

Finalment, i com consta en l'acta, després d'examinar el dossier on hi ha arxivats tots els antecedents dels fets apuntats, junt amb unes fotografies que s'obtingueren de l'estat en què quedaren les habitacions violentades, els reunits aproven les gestions efectuades i totes les actuacions dels companys per trobar-les ajustades al restabliment de la normalitat que tots desitgen. El Dr. Cabré va proposar que s'indemnitzés al personal de les pèrdues sofertes en llurs vestuaris i efectes, ja que s'havia de tenir en compte la seva situació especial. A mitjans de juny es començaren les gestions pel recobriment dels objectes desapareguts, entre ells, la conveniència d'adquirir i reposar màquines d'escriure.

Però, qui eren aquests incontrolats que assaltaren el Casal? En paraules del Dr. Brossa, en donar compte dels motius dels esdeveniments ocorreguts els primers dies de maig, el Casal va ser assaltat per un grup anarquista que, en ocupar-lo, testimonià el seu acte amb un cartell que, poc més o menys, deia: “*Las Instituciones culturales de este edificio han sido incautadas por el Grupo Anarquista La Mimosa*”. I qui era “La Mimosa”? Un grup anarquista estranger de la FAI, fundat pel francès Ferdinand Félix Fortin i la seva companya sentimental Georgette Léontine Roberte Kokocinski, coneguda com a Mimosa, afusellada durant la Guerra Civil Espanyola mentre acomplia tasques com a infermera del Grup Internacional de la Columna Durruti. Ferdinand Fortin, en homenatge a la seva companya anomenà així el grup, que es va establir en el barri de Gràcia de Barcelona i amb poc més de sis membres,

entre ells el francès Félix Jaime Danon (nascut a Adrianòpolis, Turquia) i de trenta anys, la persona que va liderar l'assalt al Casal del Metge. Detingut el dia 13 de juny de l'any 1937 pel SIM (Servei d'informació Militar)¹¹ i posat a disposició judicial, va ser alliberat per error el dia 16 i detingut de nou el mateix dia a les 9 de la nit. Havia estat acusat d'ocupar el Casal del Metge i de participar en la defensa del local del Comitè Regional de la CNT-FAI, que en aquells moments era assetjat per la policia.

El dimarts, 15 de juny,¹² la premsa catalana publicava la seva detenció i, dos dies més tard, el 17 de juny, ingressà a la presó Model de Barcelona (cel·la 14). Provenia del Jutjat de Guàrdia núm. 15, amb la causa núm. 256/57 per *“desórdenes públicos y robo a mano armada, señalada con el número 256 de este año, contra el mismo y entendiéndose dicha prisión sin fianza”*.¹³ Aquesta és l'única declaració que disposem, tot just empresonat: *“En el Casal del Metge se dio un trato inmejorable a los detenidos”*.¹⁴ Un cop entre reixes i gràcies a les cartes¹⁵ que escriví mentre estigué intern a la presó, podem conèixer més a fons el seu dia a dia. En una d'aquestes cartes del dia 20 de juny, escriu: *“No he sacado ningún provecho de las requisas en el Casal del Metge. El traje que llevo es el único que poseo. Soy un idealista y poco me importan la vida y la cárcel si hay que sacrificarse por una idea. Nunca dejaré que me hagan pasar por un atracador, yo, quien puedo esgrimir a la cara de mis acusadores burgueses más de diez años de vida dura, de privaciones de todo tipo. En cuanto a mis camaradas, no necesitaré argumentos: saben cuánto me costaba llegar a fin de mes, en particular desde los Hechos de Mayo. No pudo ser en mi bolsillo donde cayeron las medallas de oro y los objetos más o menos preciosos que están reclamando esos señores y señoras”*. Els seus companys de partit discreparen de la seva conducta i fins i tot li retragueren la seva falta d'autoritat sobre els possibles lladres i el destí final del robatori. Eren del parer que Danon assaltà el Casal amb ànim de lucrar-se. Finalment, en una carta adreçada al seu amic Fortin, el 25 de juny, tot i que de bon començament es va declarar no culpable, va acabar assumint l'assalt al Casal: *“Mi viejo Fortin, delante de los distintos jueces instructores, he reconocido haber estado en el Casal del Metge pero contra todas las presiones morales y las propuestas vergonzosas, he insistido en que: 1) no he hecho ningún disparo; 2) no he sacado ningún provecho personal de los seudo hurtos; 3) no conozco ninguno de los compañeros que estaban conmigo y por lo tanto ignoro incluso si pertenecen a la CNT o a la FAI; 4) yo no era ningún jefe del equipo ya que a mis cómplices no les podía decir ni imponer nada, y además no tenía ningún mandato para cargar con cualquier responsabilidad. Para colmo de mala suerte, no hay hombre honesto o sincero antifascista que quiera limpiarme de la acusación que me hacen de ser un atracador.*

Uno de los jueces, me declaró directamente que, si no le daba los nombres de los otros, ¡cargaría yo con todo! ¡Tan fácil es! No obstante, jefes de policía y jueces instructores estuvieron de acuerdo para decir que no me creían capaz de cualquier delito. ¿Entonces? ¡Está demasiado claro! Aunque uno no esté al tanto de la ingratitud y la injusticia de los hombres, ¡me extraña el silencio de la prensa y del Comité Regional sobre todos los detenidos por Hechos de Mayo! ¡Viva la CNT! ¡Viva la FAI! ¡Viva Barcelona! Félix Danon. 1ª galería. Cárcel Modelo". La lluita política la continuà entre barrots, creant un Comité Internacional de los Antifascistas Encarcelados, amb empresonats de diverses nacionalitats (francesos, italians, alemanys, argentins) de la CNT-FAI, Confederación General del Trabajo-Sindicalista Revolucionario (CGT-SR), Comitè Regional Joventuts Llibertàries (JJLL), POUM, etc. Danon redactava les actes i actuava de secretari de les sessions assembleàries. A mitjans de setembre, va escriure al seu advocat, Ignacio de Emilio, demanant-li que passés a visitar-lo com més aviat millor per parlar sobre *"esa triste historia del Casal del Metge en la que he cometido el error de meterme"*, signava amb el seu pseudònim "El hombre al final del andén". A la tardor, Danon, conscient que encara li quedava molt de temps a la presó, acceptava amb resignació la seva situació (*"Yo me encamino alegremente hacia mi cuarto mes. A fuerza de soportarlo, terminaré saliendo algún día"*). El 13 d'octubre, en una de les seves cartes a Fortin escriu que comença a tenir problemes de salut, ja que les condicions de salubritat de la presó Model deixen molt a desitjar: *"Me siento mal, ¡realmente mal! Hablan de trasladarme a la enfermería donde me mimaran cuatro suaves curas. Casi no puedo escribir, te escribo des de la cama"*. A la presó emmalalteix i el 24 d'octubre del mateix any el traslladen a l'Hospital Clínic on el doctor Francesc Ferrer i Solervicens declara que presenta un quadre de febre tifoidea amb deliri. Finalment, és atès a l'Hospital Marítim (Secció d'Infecciosos). Des de l'estranger, fins i tot, com que no es tenia notícies d'ell, es pensà que havia mort, fet que va ser aclarit per la premsa: *"Félix Danon, convaleciente. Félix Danon, fundador de la revista literaria "La Bohème" (de París), nos ruega hagamos constar que la noticia de su muerte, publicada en cierta Prensa extranjera, es completamente falsa, ya que dicho compañero se halla en Barcelona convaleciente de la enfermedad que le ha tenido hospitalizado en el Hospital Clínico y en el Hospital Marítimo de nuestra capital"*.¹⁶ El mateix Danon escrivia al seu amic Fortin: *"Hace más de un mes que no como, me siento tan débil que sólo un hilo me mantiene en esta tierra de garbanzos y casi no puedo escribir (te escribo desde la cama)"*.

Mentre es recuperava demanà als seus companys militants que li portessin material per dibuixar, una de les seves passions: *"¡Tinta! ¡Una pluma! ¡Algo de cartón secante!"*.

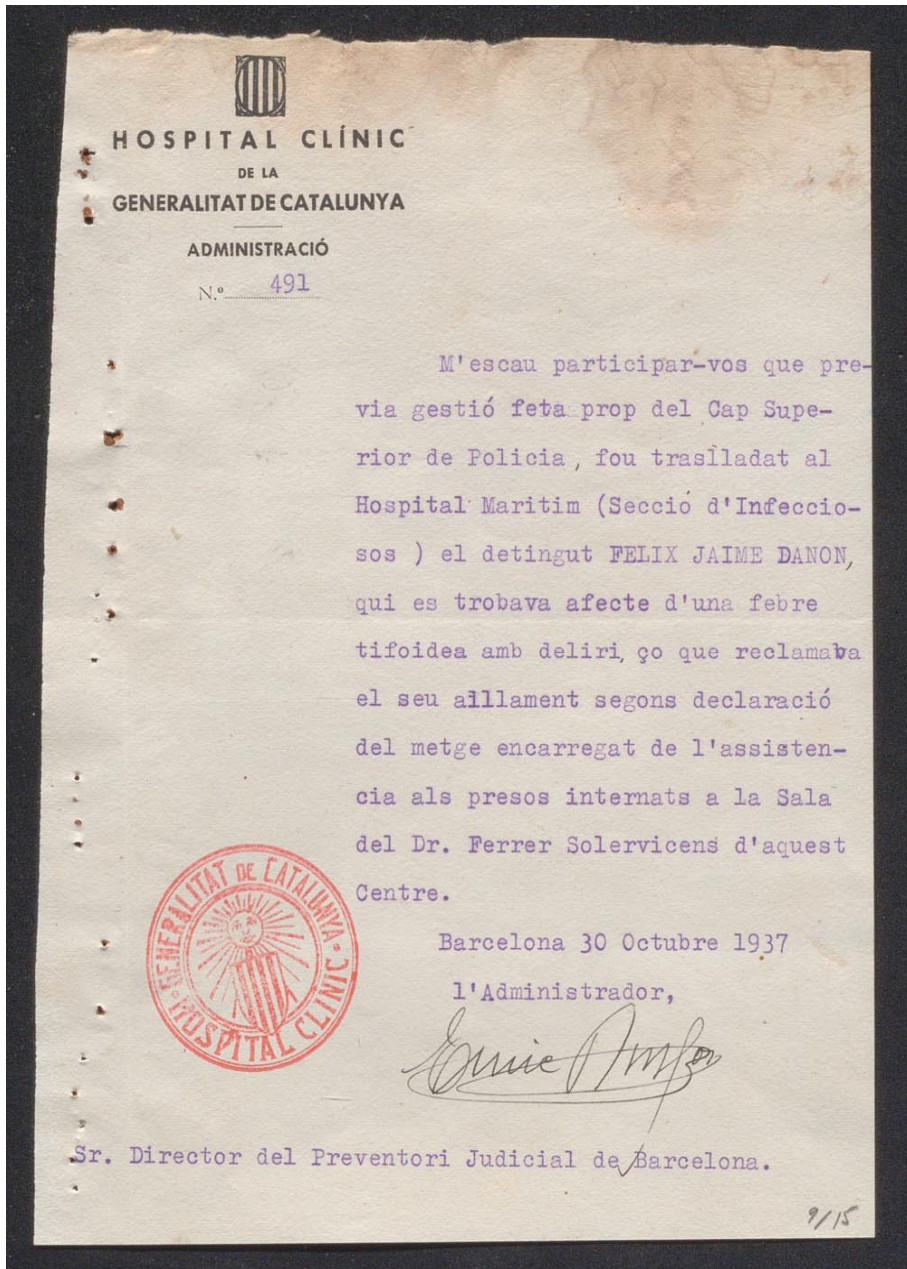

Figura 3. Expedient de Félix Danon a la presó Model. Trasllat al servei mèdic de l'Hospital Marítim de Barcelona. 30/10/1937. (Font: Arxiu Nacional de Catalunya. Sant Cugat del Vallès).

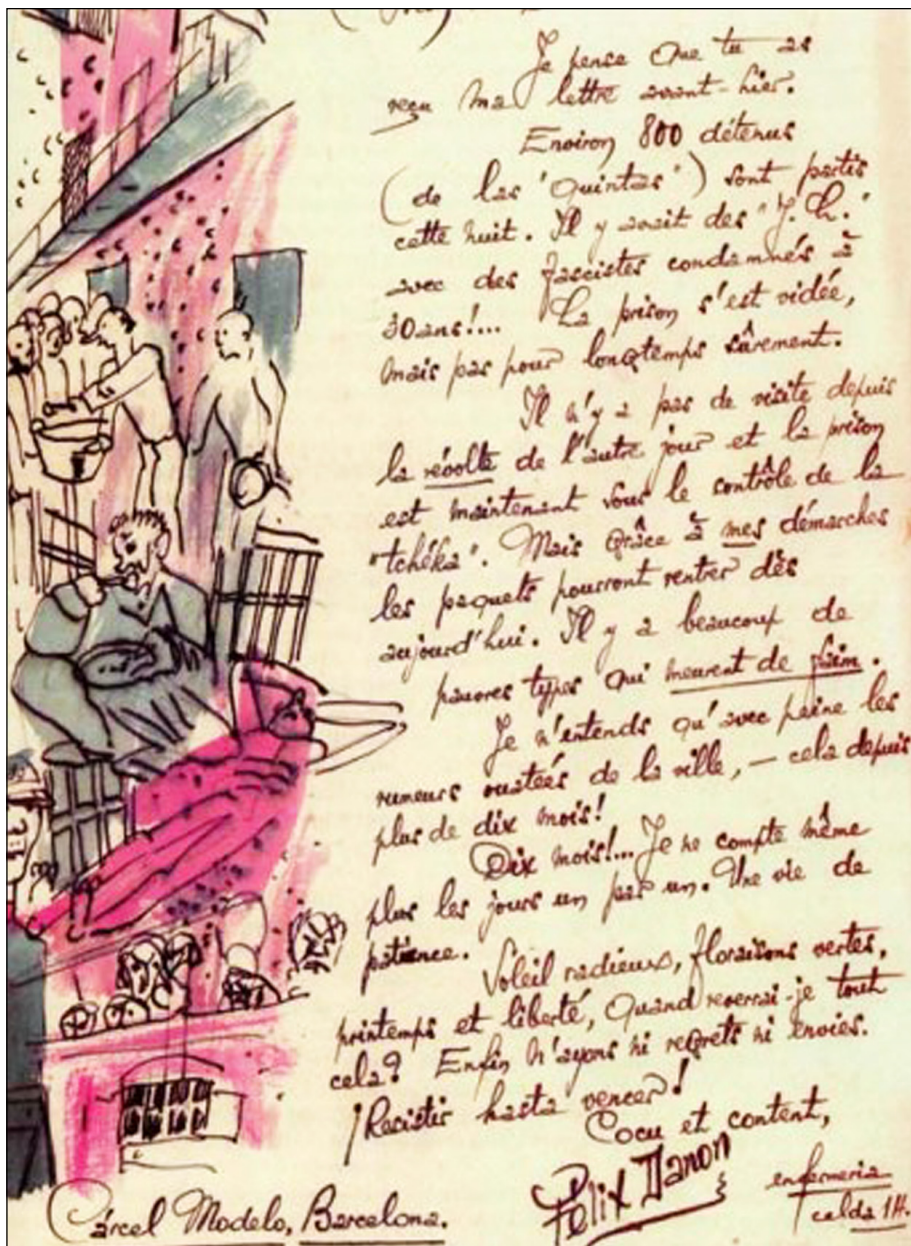

Figura 4. Dibuix realitzat per Félix Danon mentre estava intern a la presó Model de Barcelona. 23/4/1938. (Foto: Imatge extreta del llibre "Espanya 1936-1975. Les affiches des combattants de la liberté").

El 5 de novembre, en el Jutjat núm. 15, es va ampliar el seu processament, ara per delictes de rebel·lió militar. Es preguntava: “¿Como es posible, por ejemplo, que haya todavía presos por los Hechos de Mayo cuando estaba bien establecido que no iba a haber represión?; Libertad para todos los presos antifascistas!”. En una carta del dia 24 de maig de l'any 1938 expressava la seva impaciència a la Comissió Jurídica de la CNT: “Ya he dicho varias veces a los camaradas de la Jurídica que mi asunto (el Casal del Metge) se terminaría con algunas diligencias hechas cerca de la Audiencia. ¿Qué esperan para hacer estas diligencias? Hace más de once meses que estoy detenido en esta cárcel, sin que hasta ahora haya nada concreto sobre mi caso (...) Me he sacrificado por la organización confederal y estoy en la cárcel hace cerca de un año, purgando las tonterías que otros que están en libertad han hecho”.

El 9 de juny, s'inicià el procés contra ell, aquest cop el defensava l'advocat Rodríguez Revilla, comissionat pel Comité Nacional de la CNT. En el seu procés es va declarar no culpable, ja que considerava que la seva detenció responia únicament a motius polítics (“Hemos sido enjaulados por los Hechos de Mayo”). Finalment, el dia 10 de juny, el Tribunal Popular Especial núm.1 el va exonerar. La premsa francesa recollia la notícia: “Félix Danon mis en liberté: C'est un devoir d'annoncer aux compagnons cette bonne nouvelle. Depuis un an environ, notre camarade Félix Danon était détenu à la Carcel Modelo. Le motif: Occupation avec quelques autres compagnons durant les douloureux événements de mai, l'an passé, d'une maison [Casal del Metge] située face au Comité Régional¹⁷ afin de protéger ce dernier. Le 9 juin [1938] et mis en liberté. Le jury du Tribunal populaire comprit immédiatement qu'il avait à faire à un révolutionnaire idéaliste et sincère”.¹⁸ Però, un cop en llibertat i passat uns mesos, el 28 de desembre, se li comunicà la seva expulsió del partit i del Grup “La Mimosa”: “Considerando que Félix Danon –a consecuencia sin duda de un estado débil debido a su encarcelamiento- no parece poseer el control de sus actos y que, a pesar de las repetidas advertencias, ha cometido numerosas inconsecuencias originando perjuicios a los grupos a que pertenecen y a varios compañeros, el Comité del Grupo Francés de la CNT y el Grupo anarquista Mimosa (FAI) le conminan a que se separe de ellos inmediatamente”.

Les males llengües deien que gandulejava tot el temps i que vivia dels préstecs mai retornats i de les petites estafes que feia als companys que retornaven del front. Estava sota sospita: segons sembla s'embutxacava els diners de les subscripcions del diari *Le Cri de Barcelone*. El seu aspecte físic, prim, alt i amb conductes pròpies d'una dona, era motiu de burla per part dels seus companys del partit, l'acusaven de ser un efeminat (“sobre sus costumbres, sabemos que tiene maneras afeminadas, pero nada de concreto”).

Figura 5. Fotografia de Félix Danon. 12 juliol 1938. (Foto: Imatge extreta del diari *Le Libertaire*).

Però, qui era Félix Danon? Provenent dels cercles anarquistes de París i pel seu tarannà revolucionari, era un periodista, artista bohemí, activista i afiliat als grups anarquistes del moment, com el Grup Union Anarchiste de París, als Amis de l'Insurgé i a les Jeunesses Anarchistes. L'any 1934 es va instal·lar a Barcelona, i a principis de l'any 1937, va fundar la revista *Le Cri de Barcelone*.¹⁹ Es va afiliar a la CNT com a professor de llengua francesa i va col·laborar amb la Section Française de propagande i a les JJLL. El 18 de febrer de l'any 1937 va crear amb Fernand Fortin, el Groupe Français de la CNT. Va ser el responsable de la biblioteca de l'Ateneu Francès de Barcelona i de la *Maison du groupe français* (una pensió per als francesos i milicians que estaven de pas per la ciutat de Barcelona) l'any 1938.

CONCLUSIÓ

La reconstrucció del que va succeir al Casal de Metge no ha estat fàcil, ja que és poca la documentació conservada de l'any 1937. Les fonts consultades han estat bàsicament les actes de les institucions allotjades en el Casal, algunes d'elles localitzables (com les actes del Col·legi de Metges de Barcelona i de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques), però que han aportat poca informació. També s'ha consultat la premsa de l'època que ha estat una font valuosa per establir-ne els fets. D'altra banda, tampoc ha donat resultat la cerca de l'expedient del judici a Félix Danon en el fons dels Tribunals Populars Especial de l'Arxiu de Justícia de Catalunya, com tampoc ha aportat més informació el *Boletín de información: informaciones facilitadas por la Confederación Nacional del Trabajo y la Federación Anarquista Ibérica (CNT-FAI)*, ni el Centre International de Recherches sur l'Anarchisme (CIRA). Contràriament, les cartes escrites per Félix Danon adreçades als seus companys militants mentre estava empresonat són consultables a la Federación Anarquista Ibérica Archives (International Institute of Social History, Amsterdam). És per això que ens queden molts dubtes i preguntes sense resposta: quins van ser els veritables motius per assaltar i ocupar el Casal del Metge? Motius revolucionaris? Ben segur, però, també és cert que la Casa de la CNT-FAI, ubicada a pocs metres del Casal, en aquells moments estava sent assaltada per la guàrdia d'Ordre Públic de la Generalitat. La Via Durruti es trobava totalment envoltada per les barricades del PSUC i en els balcons i terrasses, ocupades per la UGT, havien emplaçat metralladores per disparar cap a la Casa de la CNT-FAI. Tal vegada, des de la terrassa del Casal els assaltants de "La Mimosa" podien disposar d'una millor visibilitat per a la defensa de la seva Casa, l'antiga seu del Foment Nacional del Treball, i així obrir foc contra la policia. Molts dubtes i moltes incògnites que resten per aclarir.

NOTES

1. *Butlletí del Sindicat de Metges de Catalunya*, de juliol-agost de 1937, p.146-149 i p.177-178. També es pot consultar les actes núm. 38 (p.179-180), 40 (p.182-183) i 41 (p.183-184) on se cita, breument, l'episodi de l'assalt al Casal del Metge.
2. Vegis *Història de mig segle del Casal del Metge (recordances de la meua vida)* per Manuel Criado i Antona, p.25.
3. *La Humanitat*, diumenge 9 de maig de 1937, p.4.
4. Acta núm. 1072 de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques, 18 de novembre de 1936, p.464-465.

5. Acta núm. 432 del Butlletí del Sindicat de Metges de Catalunya, de 18 de febrer de 1937, p.57.
6. *La Humanitat*, dijous 13 de maig de 1937, p.1.
7. Acta núm.1093 l'Acadèmia de Ciències Mèdiques, de 27 d'octubre de 1937, p.225.
8. *La Humanitat*, divendres 14 de maig de 1937, p.4. També podeu consultar el *Diari de Barcelona*, dissabte 15 de maig de 1937, p.5; *La Humanitat*, dijous 13 de maig de 1937, p.4; *El Diluvio*, divendres 14 de maig de 1937, p.5; *La Rambla, diari catalanista*, dijous 13 de maig de 1937, p.2 i *Treball*, divendres 14 de maig de 1937, p.4.
9. Acta núm. 1087 de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques, 21 de maig de 1937, p. 537.
10. Acta núm. 1074 de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques, 16 de desembre de 1936, p. 477.
11. El Centre d'Archives Diplomatiques de Nantes, disposa de la fitxa policial de Félix Danon: Dossier 72PO/2/56 ("Dossier des français arrêtés pendant la Guerre d'Espagne (1936-39), liste des français détenus à Barcelone", però ara com ara, el document encara no s'ha pogut consultar.
12. *La Humanitat*, dimarts 15 de juny de 1937, p.2.
13. L'expedient processal de Félix Danon es conserva a l'Arxiu Nacional de Catalunya.
14. *Tierra y Libertad*, dissabte 7 d'agost de 1937, p.4.
15. Expedient Félix Danon: "Rapport sur nos activités à la Cárcel Modelo", International Institute of Social History (IISH), dossiers FAI (Propaganda Extranjera), 17.5; 18.5-62.
16. *Solidaridad Obrera*, diumenge 6 de febrer de 1938, p.2.
17. La seu regional de la CNT-FAI (conegut com la "Casa de la CNT") es trobava a la Via Durruti, 32 i 34 (actual Via Laietana) de Barcelona.
18. *Le Liberaire*, dijous 21 juliol de 1938, p.4.
19. *La Humanitat*, dijous 29 d'abril de 1937, p.2: *Le Cri de Barcelone*: "Aviat apareixerà sota la direcció del company Félix Danon, *Le Cri de Barcelone*, que lluitarà per la unitat de tots els antifeixistes de tots els països i per la neteja de la revolució, a més, treballarà pel perfeccionament individual i per la formació de les noves consciències. Dirigiu tot el que es refereixi a aquest lliure òrgan: Félix Danon, apartat 1246, Barcelona".

BIBLIOGRAFIA

- CRIADO i ANTONA, Manuel. *Història de mig segle del Casal del Metge (recordances de la meua vida)*. 1a ed. Barcelona: Biblioteca President Pujol, 1984. 120 p.
- CAÑELLAS i JULIÀ, Celia; TORAN i BELLVER, Rosa. *El Col·legi de Metges de Barcelona i la societat catalana del seu temps (1894-1994)*. 1a ed. Barcelona: Il·lustre Col·legi Oficial de Metges, 1994. 351 p.
- GODICHEAU, François. *Militer pour survivre: lettres d'anarchistes français emprisonnés à Barcelone (1937-1938)*. [En línia]. França: Publication de la Sorbonne, abril 2002. <<http://www.cairn.info/revue-societes-et-representations-2002-1-page-137.htm>> [Consulta: 1 febrer 2022].
- CALBET CAMARASA, Josep Maria. "L'Acadèmia de Ciències Mèdiques durant la Guerra Civil". A: *Gimbernat* [Barcelona], 1997; 27: 193-204.
- GODICHEAU, François. *Répression politique, mobilisation politique et violence dans une institution pénale: la Cárcel Modelo de Barcelone pendant la guerre civil espagnole* [En línia]. França: Crime Histoire & Sociétés, febrer 2004. <<https://journals.openedition.org/chs/511>> [Consulta: 1 gener 2022].
- BIBIAN, Anne-Marie. *Espagne 1936-1975. Les affiches des combattants de la liberté*. 1a ed. Toulouse: Les Editions Libertaires, 2005. 157 p.
- BLANCAFORT SANSÓ, Xavier. "El Col·legi de Metges de Barcelona durant la guerra i la postguerra franquista". A: *Gimbernat* [Barcelona], 2008; 50: 255-265.
- BATTESTINI PONS, Rafael. "L'Acadèmia de Ciències Mèdiques i la Guerra Civil". A: *Gimbernat* [Barcelona], 2008; 50: 167-171.
- CARMONA CORNET, Anna M.; TRIAS RUBIÈS, Ramon. "L'Institut Medicofarmacèutic de Catalunya durant el conflicte (1936-1962)". A: *Gimbernat* [Barcelona], 2008; 50: 225-234.
- RAMIS CORIS, Joaquim. "Els entrebancs de la Mutual Mèdica. La Guerra Civil i la dictadura". A: *Gimbernat* [Barcelona], 2008; 50: 213-224.
- GODICHEAU, François. *No callaron: las voces de los presos antifascistas de la República (1937-1939)*. 1a ed. Toulouse: Presses universitaires du Mirail, 2012. 284 p.
- Dictionnaire des militants anarchistes* [En línia]. <<https://militants-anarchistes.info/>> [Consulta: 1 febrer 2022].
- Dictionnaire Le Maitron, Mouvement Ouvrier Social* [En línia]. <<https://maitron.fr/>> [Consulta: 1 febrer 2022].

